

Research Article

A Provision of a Religious Education Model for Senior High School Students, With an Uplifting Approach, Based on Verses of the Qur'an and Narratives

Zeinab Niroumand¹

Ali Mohebi²

Najmeh Vakili³

Received: 18/12/2020

Accepted: 01/10/2022

Abstract

Due to the importance of religious education in today's society, in addition to the important role that families play in the religious education of their children, the formal and public education system has also paid attention to the religious education of students. In other words, the two important institutions that play a fundamental role in the religious education of children are the family and the school. Considering that we live in a society with religious principles and rules, familiarity with religious education models, especially from the perspective of Islam, is one of the

1. PhD student in Philosophy of Education, Islamic Azad University, Research Sciences Unit, Tehran, Iran. z_niroumand@yahoo.com.

2. Associate Professor of Educational Sciences, University of Police Sciences, Tehran, Iran (corresponding author). mohebbiarr@yahoo.com.

3. Assistant Professor of Philosophy of Education, Azad University, South Tehran, Tehran, Iran. najmeh_vakili@yahoo.com.

* Niroumand, Z., & Mohebi, A., & Vakili, N. (1401 AP). A Provision of a Religious Education Model for Senior High School Students, With an Uplifting Approach, Based on Verses of the Qur'an and Narratives. *Journal of Islam and Social Studies*, 10(38), pp. 163-192.

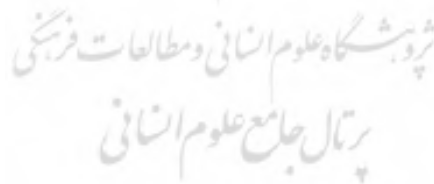
DOI:10.22081/JISS.2022.59644.1736.

Copyright © 2021, Author (s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

significant necessities of correct education of people towards the path of happiness. Since a large part of education takes place in schools, the teacher must be familiar with the models of religious education. This study aims to examine the role of religious education in schools and its uplifting effect on students; also, uplifting religious education has been analyzed and a model has been presented in this regard. This research is applied in terms of purpose and uses qualitative content analysis method. In this study, the required data were first extracted from the examination of Islamic texts. Then the data analysis was done in three stages of open, central and selective coding, and in the next stages, categorization, integration and refinement were done and the central category named "uplifting religious education model" was obtained. The findings of the study suggest that the most important models are considering critical thinking in religious education, considering the integrated system of development regarding the issue of religious education and including religious education in the curriculum.

Keywords

Model, education, religion, religious education, uplifting.

مقاله پژوهشی

ارائه الگوی تربیت دینی برای دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم با رویکرد نشاط‌آوری، براساس آیات و روایات

زینب نیرومند^۱ علی محبی^۲ نجمه وکیلی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۹/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۰۹

چکیده

بنا به اهمیتی که موضوع تربیت دینی در جامعه امروزی دارد، علاوه بر نقش مهمی که خانواده‌ها در تربیت دینی فرزندان خود بر عهده دارند، نظام تربیت رسمی و عمومی نیز به پرورش دینی دانش‌آموزان توجه کرده است؛ به عبارت دیگر دو نهاد مهم که نقشی اساسی در پرورش دینی فرزندان بر عهده دارند، خانواده و مدرسه‌اند. با توجه به اینکه ما در جامعه‌ای با اصول و قواعد دینی زندگی می‌کنیم، آشنایی با الگوهای تربیت دینی، خصوصاً از منظر دین مبین اسلام، از ضرورت‌های قابل توجه تربیت صحیح افراد به سوی مسیر سعادت است. از آنجاکه بخش بزرگی از تربیت در مدارس اتفاق می‌افتد، مربی بایستی با الگوهای تربیت دینی آشنا باشد. هدف از این پژوهش، بررسی نقش تربیت دینی در مدارس و تأثیر نشاط‌آوری آن در دانش‌آموزان است؛ همچنین تربیت دینی نشاط‌آور مورد تجزیه و

۱. دانشجوی دکتری رشته فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران.

z_nirumand@yahoo.com

۲. دانشیار علوم تربیتی دانشگاه علوم انتظامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
mohebbiarr@yahoo.com

۳. استادیار فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه آزاد، واحد تهران جنوب، تهران، ایران.
najmeh_vakili@yahoo.com

* نیرومند، زینب؛ محبی، علی و وکیلی، نجمه. (۱۴۰۱). ارائه الگوی تربیت دینی برای دانش‌آموزان مقطع متوسطه

دوم با رویکرد نشاط‌آوری، براساس آیات و روایات. فصلنامه علمی-پژوهشی اسلام و مطالعات اجتماعی،

DOI: 10.22081/JISS.2022.59644.1736

۱۰ (۳۸)، صص ۱۶۳-۱۹۲.

تحلیل قرار گرفته و به ارائه الگو در این زمینه، پرداخته شده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، تحلیل محتوای کیفی می‌باشد. در این تحقیق ابتدا داده‌های مورد نیاز از بررسی متون اسلامی استخراج گردید. سپس تحلیل داده‌ها در سه مرحله ی کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام گرفته و در مراحل بعد مقوله‌بندی، یکپارچه‌سازی و پالایش انجام شده و مقوله مرکزی به نام «الگوی تربیت دینی نشاط‌آور» حاصل شد. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که مهم‌ترین الگوها: در نظر داشتن تفکر انتقادی در تربیت دینی، در نظر گرفتن نظام یکپارچه رشد در مورد مسئله تربیت دینی و گنجاندن تربیت دینی در قالب برنامه درسی بوده است.

کلیدواژه‌ها

الگو، تربیت، دین، تربیت دینی، نشاط‌آوری.

مقدمه

تربیت تعاریف گوناگونی دارد و تربیت دینی نیز به تناسب جوامع و ادیان مختلف تعاریف متفاوتی خواهد داشت. ارزش‌ها و باورهای دینی، غرایز بشر را در جهت صحیح هدایت و خواسته‌ها و تمایلات او را اصلاح می‌کنند و انسان‌هایی برای جامعه تربیت می‌نمایند که قادر به بالندگی کشورشان باشند. تربیت دینی شکوفا کردن قوای انسان به‌طور متعادل، هماهنگ و در چارچوب ارزش‌های الهی است (بیات و تلخایی، ۱۳۸۱، ص ۵۳). به نظر می‌رسد بهتر است مدارس به‌عنوان مهم‌ترین جایگاه حضور نسل‌های آینده، محیط سالم و پویایی را داشته باشند... یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که امروزه توجه پژوهشگران بی‌شماری را به خود معطوف ساخته است، موضوع شاداب‌سازی مدارس است و بدون شک این موضوع از مهم‌ترین موضوعاتی است که در جهت پرورش نسل نو در فضای آموزش و پرورش باید در نظر گرفته شود، چرا که مهم‌ترین امر در جریان پویایی و سلامت انسان، نشاط درونی است.

ژاپنی‌ها در آخرین گزارش خود در قالب الگوی قرن ۲۱ به این نکته اساسی اشاره می‌کنند که هدف از تعلیم و تربیت از این پس باید پرورش «شور و شوق زندگی» در محیطی همراه با فرصت رشد باشد و بر تفکری که بر فردیت توجه می‌کند، متمرکز باشد (کریمی، ۱۳۸۶).

در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران، تربیت عبارت است از: فرایند تعاملی زمینه‌ساز تکوین و تعالی پیوسته هویت متریان به صورت یکپارچه و مبتنی بر معیارهای اسلامی به منظور هدایت ایشان در مسیر آماده‌شدن جهت تحقق آگاهانه و اختیاری مراتب حیات طیبه در همه ابعاد (دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰)؛ به دیگر سخن و بانددکی بسط می‌توان گفت تربیت با انتقال ارزش‌ها سر و کار دارد (نقیب‌زاده، ۱۳۸۵، ص ۱۸).

این مسئله در دوره دبیرستان اهمیت بیشتری دارد؛ زیرا مرحله مهمی از رشد است و تکامل شخصیت در این دوران (نوجوانی) شکل می‌گیرد و تثبیت می‌شود و بیشتر اوقات تا تمام طول عمر پایدار می‌ماند. واضح است یکی از مکان‌هایی که ساعات

بسیاری از وقت نوجوان را به خود اختصاص می‌دهد، مدرسه است و اگر محیط مدرسه و مدیران و مربیان تربیتی طوری شکل داده شوند که به تثبیت باورهای نوجوان پردازند، کمک بزرگی به اعتلای روح خداجوی نوجوان می‌کنند. هدایت نوجوان در مسیر رشد و سیراب کردن روح تشنه معنویات وی، یکی از اهداف مدارس است (قربانزاده، ۱۳۷۶، ص ۸۱).

با توجه به مطالب بیان‌شده در زمینه تربیت دینی و اهمیت آن و نقش نشاط و شادابی در درونی‌شدن اهداف تربیتی در نوجوانان، سؤال اصلی تحقیق عبارت است از: الگوی مناسب برای تربیت دینی نوجوانان با رویکرد نشاط‌آوری، کدام‌اند؟

۱. بیان مسئله و مبانی نظری

«تربیت دینی» از تربیت اسلامی عام‌تر است. هر تربیتی ممکن است دینی باشد، ولی اسلامی نباشد. هر تربیتی که جنبه دینی ندارد، ناقص، ظاهری و بی‌دوام است (مظلومی، ۱۳۸۶، ص ۸۰).

دایرةالمعارف بین‌المللی تربیت، تربیت دینی را چنین تعریف می‌کند: «تدریس منظم و برنامه‌ریزی شده که هدف آن دستیابی فرد به اعتقادهایی درباره وجود خداوند، حقیقت جهان هستی و زندگی و ارتباط انسان با پروردگارش و دیگر انسان‌هایی که در جامعه با آنها زندگی می‌کنند و بلکه همه آحاد بشر است» (مشایخی‌راد، ۱۳۸۵، ص ۷۰). در واقع، تربیت دینی عبارت است از: «مجموعه اعمال عمدی و هدفدار به منظور آموزش گزاره‌های معتبر یک دین به افراد دیگر به نحوی که افراد در عمل و نظر، به آن آموزه‌ها متعهد و پای‌بند شوند» (داوودی، ۱۳۸۳، ص ۲۶).

اساساً حفظ دین به‌عنوان زیربنای اعتقادی جامعه و تداوم فرهنگ دینی، مستلزم توجه به کیفیت تعلیم و تربیت است؛ چراکه تربیت واقعی و همه‌جانبه انسان وقتی حاصل می‌گردد که آدمی مطابق دستورهای دینی در زندگی رفتار کند. نهاد خانواده به‌عنوان اولین کانونی که کودکان در آن پرورش می‌یابند، نقش اساسی در امر تربیت دینی دارد؛ از سوی دیگر در عرصه اجتماعی کشور، نهادهای آموزشی از آنجاکه ارتباط

نزدیک، زنده و مداوم و منظم با مخاطبان خود دارند که خیل عظیمی از کودکان، نوجوانان و جوانان را در بر می‌گیرد، جایگاه مهمی در تعلیم و تربیت افراد دارند و در کنار آن سایر نهادهای اجتماعی نیز مسئولیت اهتمام به امر دینی آحاد مردم را عهده دارند؛ بنابراین به نظر می‌آید تربیت انسان‌های مهذب و هم‌جهت و هماهنگ با معیارهای اسلام یکی از اهداف و وظایف اساسی در نظام جمهوری اسلامی است (کشاورز، ۱۳۸۷).

بنابراین مسئولان به منظور محقق ساختن شرایط مطلوب برای پرورش نسلی باایمان و مذهبی، موظف‌اند با فراهم کردن برنامه‌های اصولی، این امکان را فراهم سازند. کارآمدی و اثربخشی طرح‌ها و برنامه‌ها، با شناخت همه‌جانبه محتوای مورد تأکید در دین، آینده و فرصت‌ها و تهدیدهای آن و نیز واقعیت‌های موجود و توانمندی‌ها و قابلیت‌های نهفته در آن عجین شده است. برای تبیین دقیق وضع موجود و گمانه‌زنی درباره آینده، به کالبدشکافی و شناخت گذشته نیاز است. اگر برنامه‌ها و فعالیت‌های گذشته، منصفانه و آگاهانه نقد و بازشناسی شوند، می‌توان از تجربیات و دستاوردهای مثبت و منفی آن، چراغی فراروی آینده افروخت و در پرتوی نور آن به اصلاح و بهینه‌سازی فرایند تعلیم و تربیت پرداخت و زمینه برنامه‌ریزی مناسب را برای دستیابی به آینده مطلوب، میسر ساخت (کشاورز، ۱۳۸۷).

جامع‌ترین و در عین حال عملیاتی‌ترین تعریف شادمانی را وینهون (۱۹۹۸) ارائه داده است. به نظر او، شادمانی به قضاوت فرد از درجه یا میزان مطلوبیت کیفیت کل زندگی اطلاق می‌شود؛ به عبارت دیگر شادمانی به این معنا است که فرد چقدر زندگی خود را دوست دارد. ارزش‌ها و باورهای دینی، غرایز بشر را در جهت صحیح هدایت و خواسته‌ها و تمایلات او را اصلاح می‌کنند و انسان‌هایی برای جامعه تربیت می‌نمایند که قادر به بالندگی کشورشان باشند. تربیت دینی شکوفاکردن قوای انسان به‌طور متعادل، هماهنگ و در چارچوب ارزش‌های الهی است (بیات و تلخابی، ۱۳۸۱، ص ۵۳). واضح است یکی از مکان‌هایی که ساعات بسیاری از وقت نوجوان را به خود اختصاص می‌دهد، مدرسه است و اگر محیط مدرسه و مدیران و مربیان تربیتی طوری شکل داده شوند که

به تثبیت باورهای نوجوان پردازند، کمک بزرگی به اعتلای روح خداجوی نوجوان می‌کنند. هدایت نوجوان در مسیر رشد و سیراب کردن روح تشنه معنویات وی، یکی از اهداف مدارس است (قربانزاده، ۱۳۷۶، ص ۸۱).

اگر برنامه‌های درسی در حوزه اخلاق و تربیت دینی، بخواهند پاسخگوی نیازهای معنوی و روحی دانش‌آموزان متوسطه باشند، باید این برنامه‌ها از لحاظ مبانی فلسفی، روان‌شناختی و اجتماعی، کاملاً منطبق با دین اسلام و آموزه‌های آن باشند. از این رهگذر است که فطرت الهی انسان‌ها که در قرآن به آن اشاره شده است، می‌تواند به صورت عینی، واقع‌گرا و مبتنی بر اصل اختیار انسان در برنامه‌های درسی (دینی و اخلاقی) قرار داده شود که باعث خواهد شد دانش‌آموزان مفاهیم دینی و اخلاقی را از راه اختیار انتخاب کنند و زمانی که از راه اختیار آنها را انتخاب کردند، این مفاهیم جزئی از وجودشان خواهد شد. چنان‌که می‌دانیم هر فرد سال‌های زیادی از زندگی خود را در مدرسه طی می‌کند. در این سال‌های مهم، رشد جسمی، روانی و اجتماعی وی رخ می‌دهد. رفتارها و نگرش‌های معلمان، دانش‌آموزان دیگر و روابط حاکم در مدرسه و حتی امکانات فیزیکی مدرسه تأثیر انکارناپذیری بر هویت‌یابی، شکوفایی استعدادها، پیشرفت تحصیلی، سلامت جسمی و روانی و شادمانی دارد. تحقیقات حاکی از آن است که عوامل مرتبط با شادی را می‌توان به پنج دسته زیر تقسیم کرد: وضعیت فیزیکی و کالبدی، سبک مدیریتی، معلمان، روابط در مدرسه و امکانات آموزشی (نصوحی دهنوی و همکاران، ۱۳۸۳).

پژوهش دیگری با عنوان «بررسی راه‌های تقویت و حفظ دینداری و دین‌باوری نسل جوان در برابر تهاجم فرهنگی غرب» به قلم احمدی‌نژاد و مجیدی در سال ۱۳۸۵ منتشر شده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد با نقش ارزنده خانواده در دینداری و دین‌باوری نسل جوان و همچنین با به کارگیری ابزارهای چون ورزش، کانون‌های قرآن و هنر در مدارس و مراکز علمی می‌توان دینداری را در نسل جوان توسعه داد (نصیری و همکاران، ۱۳۹۰). نتایج تحقیق دیگری که نصوحی دهنوی و همکاران (۱۳۸۳) در زمینه رابطه میزان شادمانی و عوامل آموزشی دانش‌آموزان شهر مبارکه انجام

داده‌اند، حاکی از آن است که بین میزان شادکامی دانش‌آموزان و روابط آنها با مدیر، دبیران و مشاور مدرسه همبستگی معناداری وجود دارد.

همچنین بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و سبک‌های رهبری حمایتی، موفقیت مدار و مشارکتی همبستگی معناداری دیده شد که با سبک رهبری آمرانه معنادار نیست. در این زمینه قربانزاده (۱۳۷۶) ابراز می‌کند مدارس در عصر حاضر مهم‌ترین نهاد در تربیت شخصی، اجتماعی و دینی کودکان و نوجوانان محسوب می‌شوند.

وی معتقد است عملکرد مدارس در دو بعد تربیت دینی متأثر از فلسفه آموزش و پرورش کشور است و فلسفه تعلیم و تربیت نیز از تعالیم عالیه اسلام نشئت می‌گیرد (قربانزاده، ۱۳۷۶، ص ۵۶). به زعم بشیری وثیق (۱۳۸۲) در مدارس باید مشخص کرد اجزای مؤثر چه عناصری هستند. مدیر، کارمندان، مربی، معلم و حتی خدمتگزار نقش تربیتی دارند. چه‌بسا خدمتگزار نامناسب زحمات یک مجموعه را بر باد دهد. همه آنهایی که در مدرسه هستند، به فراخور حال خودشان اثرگذارند؛ ولی اثر مدرسه فقط در این نیست.

مدرسه از طریق برنامه آموزشی، کتاب‌های درسی و محتوای آنها نیز می‌تواند تأثیر بگذارد و این بسیار مهم است. هر کدام از ما که به دوران کودکی خود بنگریم، می‌بینیم بسیاری از تصویرهایی که از دنیا داریم و قضاوت‌هایی که در مورد امور می‌کنیم، براساس همان اطلاعاتی است که از کتاب‌های درسی خود در دوران کودکی فرا گرفته‌ایم؛ زیرا بعداً وقت نمی‌کنیم در مورد بسیاری از امور دیگر چیزی بخوانیم. کتاب‌های درسی و همچنین امکانات آموزشی و تربیتی بسیار مهم‌اند و از نظر تربیت دینی تأثیرگذارند. برای اینکه مربی بتواند به ذهن کودک راه پیدا کند، باید به دل او راه پیدا کند؛ زیرا کودک یا نوجوان وقتی می‌تواند درست فکر کند که درست احساس کند. درواقع ارتباط صحیح پلی است برای انتقال ارزش‌ها و تربیت دینی. با الهام از آیات و روایات و بهره‌گیری از شیوه‌های مناسب می‌توان با دانش‌آموزان ارتباط صحیح برقرار کرد که خود می‌تواند زمینه‌ساز پرورش دینی و فکری آنان باشد (بشیری وثیق، ۱۳۸۲، ص ۲۷).

برخی از نویسندگان نیز (۱۳۸۶) از روش الگویی، به عنوان یکی از روش‌های تربیت انسان سخن به میان آورده‌اند. آنها معتقدند تربیت ابتدایی انسان به‌طور طبیعی با روش الگویی شکل می‌گیرد، به این صورت که کودک در چند سال نخست زندگی خود همه کارهایش را با افراد پیرامون خود که در درجه اول پدر و مادر او هستند، الگوبرداری می‌کند و ساختار تربیتی‌اش سامان می‌یابد؛ از این‌رو روش الگویی در سامان‌دادن شخصیت و رفتار کودک، نقش بسزایی دارد. گزینه تقلید یکی از گرایز نیرومند و ریشه‌دار در انسان است. به برکت وجود همین گزینه است که کودک بسیاری از رسوم زندگی، آداب معاشرت، غذا خوردن، لباس پوشیدن، طرز تکلم، ادای کلمات و جمله‌ها را از پدر و مادر و سایر معاشران فرا می‌گیرد و به کار می‌بندد. چشم و گوش کودکان و نوجوانان همچون دریچه‌ای است. ذهنشان همچون آینه‌ای است که هر چیزی در آن منعکس می‌شود، با این تفاوت که آینه عکس اشیا را در خود نگه نمی‌دارد؛ ولی ذهن کودکان و نوجوانان آن را در خود نگه می‌دارد؛ بنابراین مریدان والدین می‌توانند فعالیت‌ها و رفتارهای دینی و مذهبی خود را به گونه‌ای هماهنگ کنند که فرزندان متوجه شوند و الگوی ذهنی آنان را در انجام این امور شکل دهند (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۶، ص ۲۳۴).

مسئله‌ای که در این تحقیق به دنبال آن هستیم، این است که الگویی ارائه دهیم و در غالب آن الگو، هر دانش‌آموزی که زیر چتر تربیتی مدرسه است و در سایه تربیت دینی که جامعه ما به دنبال تحقق این نوع تربیت نیز هست، نوعی نشاط را نیز درک کند. این گونه است که در تربیت دینی اگر همراه با نشاط‌آوری برای دانش‌آموز باشد، تجربه‌ای کسب خواهد شد که همواره عمیق‌تر و چه‌بسا تأثیرگذارتر خواهد بود و خروجی چنین تربیت دینی نیز انسانی خواهد بود مسئولیت‌پذیر؛ زیرا تربیت دینی به‌نوعی در وی نهادینه شده است. در اینجا با یک پرسش اساسی روبه‌رو هستیم و آن اینکه تربیت دینی نشاط‌آور در دانش‌آموزان براساس آیات و روایات چگونه خواهد بود.

فلسفه بعثت انبیا به‌صراحت در کتاب‌های آسمانی به‌ویژه قرآن کریم، سعادت انسان

معرفی شده است. در اهمیت تربیت دینی همین بس که صد و بیست و چهار هزار پیامبر مبعوث شدند تا به این مهم پردازند. همچنین پیامبر اسلام از میان افرادی برگزیده شد (جمعه، ۲) تا انسان‌ها به سعادت برسند. در جامعه امروز، مدرسه از جایگاه مهمی در تربیت دانش‌آموزان برخوردار است و می‌تواند فعالیت خود را در این زمینه در جهت مثبت یا منفی به انجام برساند؛ بنابراین ضروری به نظر می‌رسد که چگونگی تربیت دینی در مدرسه بررسی شود، به علت اینکه تربیت دانش‌آموز به‌عنوان فردی که در جایگاه گوناگون در آینده جامعه حاضر خواهد شد، بسیار اهمیت دارد و چه بسا آینده هر جامعه‌ای با دانش‌آموزان آن جامعه ساخته شود. به‌طور کلی می‌توان گفت یکی از کمبودها و غریب‌ترین نشانه‌هایی که در مدارس ما وجود دارد، غفلت از نشاط و شادی دانش‌آموزان است. مدرسه‌ای زنده و پویا است که عناصر شادی‌آفرین در آن فراوان باشد و اضطراب و غم و افسردگی در آن کمتر به چشم آید (جعفری و همکاران، ۱۳۸۷، صص ۳۱-۴۴).

شادابی و نشاط در مدرسه در آن است که شوق دانش‌آموزان و معلمان را به مدرسه و فعالیت‌های جاری در آن برانگیزد. حال زمان آن فرا رسیده که به این امر اساسی توجه جدی شود؛ زیرا عوامل نشاط‌انگیز در مدارس موجب شکل‌گیری مهارت‌ها و نگرش‌های مطلوب در حوزه تربیت اجتماعی می‌شود. محیط بانشاط، تسهیل‌کننده و افزایش‌دهنده یادگیری است (صافی، ۱۳۷۱، ص ۱۴). به همین دلیل ضرورت بحث در مورد نشاط‌آوری در تربیت دینی نیز روشن است؛ زیرا ما در جامعه‌ای با تربیت دینی زندگی می‌کنیم و این نوع تربیت را در مدارس نیز آموزش می‌دهیم؛ پس نیاز داریم تا این نوع تربیت را به نحوی آموزش دهیم که دانش‌آموز ما در مورد آن دچار شبهه نباشد و ضرورت ارائه الگویی در این زمینه به قدری است که عدم توجه به مسئله نشاط‌آوری در تربیت دینی، خروجی مثبتی در دانش‌آموزان نداشته است. در نتیجه مسئله تربیت دینی دانش‌آموزان بسیار مهم و چگونگی این نوع تربیت نیز از اهمیت بسزایی برخوردار است و آینده اخلاقی دانش‌آموزان به‌نوعی در گرو تربیت دینی آنان در مدارس است.

از آن رو که ما در جامعه‌ای زندگی می‌کنیم که تربیت جنبه دینی و بر مبنای اصول دینی و آیات و روایات بنا شده است و باید با همین اصول در مدارس آموزش داده شود، باید دقت نظر در این نوع تربیت بیشتر باشد تا دانش‌آموزان، ضمن یادگیری اصول تربیت دینی از نشاط‌آوری این نوع تربیت توسط مدرسه و مربیان بهره‌مند شوند تا به‌نوعی این نوع تربیت در آنان نهادینه شود و در آینده آنان تأثیر مثبتی داشته باشد. با توجه به مطالب بیان‌شده و موضوع مورد نظر سؤال اصلی تحقیق عبارت است از: الگوی مناسب برای تربیت دینی نوجوانان با رویکرد نشاط‌آوری، کدام‌اند؟

۲. روش تحقیق

پژوهش پیش‌رو از نظر هدف کاربردی است؛ چون در مورد مسئله‌ای از مسائل آموزش و پرورش است و در این مورد پژوهش می‌کند و تولید و توسعه‌ای است؛ چون در مورد ارائه الگویی جدید (الگوی تربیت دینی نشاط‌آور) است و مبنای دانش را توسعه می‌دهد؛ بنابراین در تلاش است الگوی جدیدی ارائه کند که از نظر روش کیفی و از نوع تحلیل محتوای کیفی است. نمونه و متغیر ندارد و براساس استناد بر آیات و روایات و کتب دست اول و کلام بزرگان است.

۳. یافته‌های پژوهش

با استفاده از فن تحلیلی اشتراوس و کوربین (۱۳۹۰)، بعد از استخراج عبارات مرتبط با تربیت و تربیت دینی و نشاط‌آوری، کدهای اولیه استخراج (حدود ۲۷۰ کد) و در مرحله دوم در قالب دسته‌های بزرگ مفهومی طبقه‌بندی و ۴۹ مقوله اصلی شکل داده شد. برای انتخاب الگوی تربیتی معیارهایی همچون ارتباط معنایی با همه مقولات، قابلیت تحلیل علمی، تأکید و تکرار در منابع اصیل اسلامی و صاحب‌نظران مرجع مطالعه و هدایت‌شدن جریان تحلیل به سمت آن توجه شده است. نتیجه بررسی، کد‌گذاری، تحلیل داده‌ها و درنهایت انتخاب مؤلفه‌های پرتکرار در جدول ۱ ارائه شده است

و در جدول شماره ۲ مقوله‌بندی مؤلفه‌ها آمده است و در نتیجه از این مقولات، جدول شماره ۳ شامل ابعاد و مؤلفه‌ها پدید آمد و در آخر مدل مفهومی پژوهش صورت گرفت. بررسی‌های انجام‌شده در کدگذاری‌های صورت گرفته منتج به پاسخ به اهداف جزئی پژوهش شد که شامل اصول، اهداف و روش تربیت دینی نشاط‌آور با تکیه بر آیات و روایات می‌شود و در آخر راهکارهای پیشنهادی نیز مطرح می‌گردد. جدول شماره ۳ شامل کدگذاری انتخابی و مدل پیشنهادی در ادامه پژوهش خواهد آمد.

برای نمونه از هر کدام تعدادی را در ذیل مطلب آورده‌ایم.

جدول شماره یک: کدگذاری باز

ردیف	داده (ترجمه آیات و روایات و ...)	مفهوم کلی (کد)	منبع
ت ۱	نشاط و شادمانی به دلیل تأثیرات عمده‌ای که بر شکل‌گیری شخصیت آدمی و مجموعه زندگی وی دارد از اهمیت زیادی برخوردار است.	تأثیر نشاط در شخصیت	جعفری و همکاران، ۱۳۸۷
ت ۲	نشاط و شادی تأثیر بسزایی در سعادت انسانی دارد؛ اما مراد وی از لذت شادی آفرین و مؤثر در سعادت، عقلی‌ترین لذت و نشاط یعنی لذت عقلی و روحی است.	نشاط در لذت عقلی	طوسی، ۱۳۸۴، ص ۱۰۸۴
ت ۳	نشاط و انبساط روحی، یکی از متغیرهای مؤثر در شکل‌گیری شخصیت مثبت در کودکان و نوجوانان است و بالعکس، اضطراب و تشویش خاطر عامل مهمی در توقف استعدادها است.	نشاط روحی مؤثر در شخصیت مثبت	نیازآذری، ۱۳۹۱
ت ۴	محیط با نشاط تسهیل‌کننده و افزایش‌دهنده یادگیری است.	تأثیر نشاط بر یادگیری	صافی، ۱۳۷۱

<p>نصوحی دهنوی و همکاران، ۱۳۸۳</p>	<p>عوامل شادی در سبک مدیریتی و معلمان و روابط مدارس و امکانات آموزشی</p>	<p>تحقیقات حاکی از آن است که عوامل مرتبط با شادی را می‌توان به پنج دسته تقسیم کرد: وضعیت فیزیکی و کالبدی، سبک مدیریتی، معلمان، روابط در مدرسه و امکانات آموزشی.</p>	<p>۵ت</p>
<p>(Veenhoven, 1988)</p>	<p>شادمانی یعنی علاقه‌مندی به شادمانی به</p>	<p>شادمانی به قضاوت فرد از درجه یا میزان مطلوبیت کیفیت کل زندگی اطلاق می‌شود؛ به عبارت دیگر شادمانی به این معنا است که فرد چقدر زندگی خود را دوست دارد.</p>	<p>۶ت</p>
<p>(Buss, 2000)</p>	<p>شادمانی یعنی ارزیابی افراد از خود</p>	<p>شادمانی که هدف مشترک همه افراد است و همه برای رسیدن به آن تلاش می‌کنند، عبارت است از ارزشیابی افراد از خود و از زندگی‌شان.</p>	<p>۷ت</p>
<p>کامیاب و همکاران، ۱۳۸۸</p>	<p>حس رضایت از زندگی</p>	<p>افرادی که شاد هستند احساس امنیت بیشتری دارند، آسان‌تر تصمیم می‌گیرند، از روحیه مشارکتی بهتری نسبت به کسانی که با آنان زندگی می‌کنند برخوردارند و در نهایت از وضع زندگی خود احساس رضایت دارند.</p>	<p>۸ت</p>
<p>فضل‌اللهی و همکاران، ۱۳۸۹</p>	<p>اضطراب و افسردگی نتیجه غفلت از شادی</p>	<p>یکی از مشکلات جوامع غفلت از شادی و نشاط و در نتیجه افزایش بیماری‌های روانی از قبیل اضطراب و افسردگی است.</p>	<p>۹ت</p>

ت ۱۰	در اواخر سده بیستم نشاط و شادابی بشر به عنوان یکی از موضوعات مهم مورد بررسی قرار گرفت.	اهمیت شادی همکاران، ۱۳۸۹	فضل الهی و
ت ۱۱	مدرسه‌ای زنده و پویا است که عناصر شادی‌آفرین در آن فراوان است و اضطراب و غم و افسردگی در آن کمتر به چشم آید	شادی علت پویایی مدارس	جعفری و همکاران، ۱۳۸۷
ت ۱۲	معلمان و دانش‌آموزان نیز که از مهم‌ترین اقشار جامعه محسوب می‌شوند، در صورت برخورداری از شادی حقیقی در ذات و شخصیت خود، احتمال موفقیتشان در تمامی شئون تحصیلی و معنوی وجود خواهد داشت	شادی حقیقی علت موفقیت تحصیلی و معنوی	فضل الهی و همکاران، ۱۳۸۹
ت ۱۳	در هفت سال سوم زندگی مقدماتی انسان (که همان دوران بلوغ و نوجوانی است) به او به عنوان یک شخصیت بزرگ سال بنگرند و به او اعتماد و در کارها با وی مشورت کنند و به نظر او احترام بگذارند و به او مسئولیت دهند تا شخصیت‌اش شکوفا گردد. احترام مسئولیت‌دادن	شکوفایی شخصیت اعتماد مشورت و احترام	مجلسی، ۱۴۰۳ق، ص ۹۵
ت ۱۴	هدایت نوجوان در مسیر رشد و سیراب کردن روح تشنه معنویات وی، یکی از اهداف مدارس است.	رشد روحی از اهداف مدارس	قربانزاده، ۱۳۷۶، ص ۸۱
ت ۱۵	مدارس در عصر حاضر به عنوان مهم‌ترین نهاد در تربیت شخصی، اجتماعی و دینی کودکان و نوجوانان محسوب می‌گردند.	نقش مدرسه در تربیت	قربانزاده، ۱۳۷۶
ت ۱۶	در مدارس باید مشخص کرد اجزای مؤثر چه عناصری هستند. مدیر، کارمندان، مربی، معلم و حتی خدمتگذار نقش تربیتی دارند.	اجزای تأثیرگذار مدارس	بشیری وثیق، ۱۳۸۲، ص ۲۷

ت ۱۷	ارتباط صحیح پلی است برای انتقال ارزش ها و تربیت دینی. با الهام از آیات و روایات و بهره گیری از شیوه های مناسب می توان با دانش آموزان ارتباط دینی صحیح برقرار کرد که خود می تواند زمینه ساز پرورش دینی و فکری آنان باشد.	نقش ارتباط بشیری وثیق، در تربیت ۱۳۸۲، ص ۲۷
ت ۱۸	برای ترغیب کودکان و نوجوانان به امور دینی، اصلی ترین روش، تشویق است؛ زیرا تعلیم و تربیت اسلامی بر سهولت، محبت و ملاحظت تأکید دارد.	تثویق روش احمدی، ۱۳۸۰، ص ۱۴۳
ت ۱۹	مربیان و والدین می توانند فعالیت ها و رفتارهای دینی و مذهبی خود را به گونه ای هماهنگ کنند که فرزندان متوجه شوند و الگوی ذهنی آنان را در انجام این امور شکل دهند.	الگوسازی در جمع نویسنده از نویسندگان، ۱۳۸۶، ص ۲۳۴
ت ۲۰	تربیت، پرورش دادن و به فعلیت رساندن استعدادها و ایجاد تعادل و هماهنگی میان آنها است، تا از این راه متربی به حدی بالای کمال (شایسته خود) برسد.	مطهری، ۱۳۷۱، ص ۹۰
ت ۲۱	تربیت بر پرورش دادن استعدادهای انسانی یعنی فراهم کردن زمینه رشد استعدادهای آدمی دلالت می کند. واژه از ریشه ((ربو)) به معنی زیادت و فزونی و رشد و برآمدن گرفته شده است	پرورش و ابن منظور، ۱۴۰۸ق، ص ۱۲۶
ت ۲۲	تربیت، پرورش دادن و به فعلیت رساندن استعدادها و ایجاد تعادل و هماهنگی میان آنها است، تا از این راه متربی به حدی بالای کمال (شایسته خود) برسد.	مطهری، ۱۳۷۱، ص ۹۰
ت ۲۳	تربیت طریقه ای است که عقل به وسیله آن، عقل دیگر و قلب، قلب دیگر می شود.	تحول عقل و ادیب، ۱۳۷۴، ص ۸۴

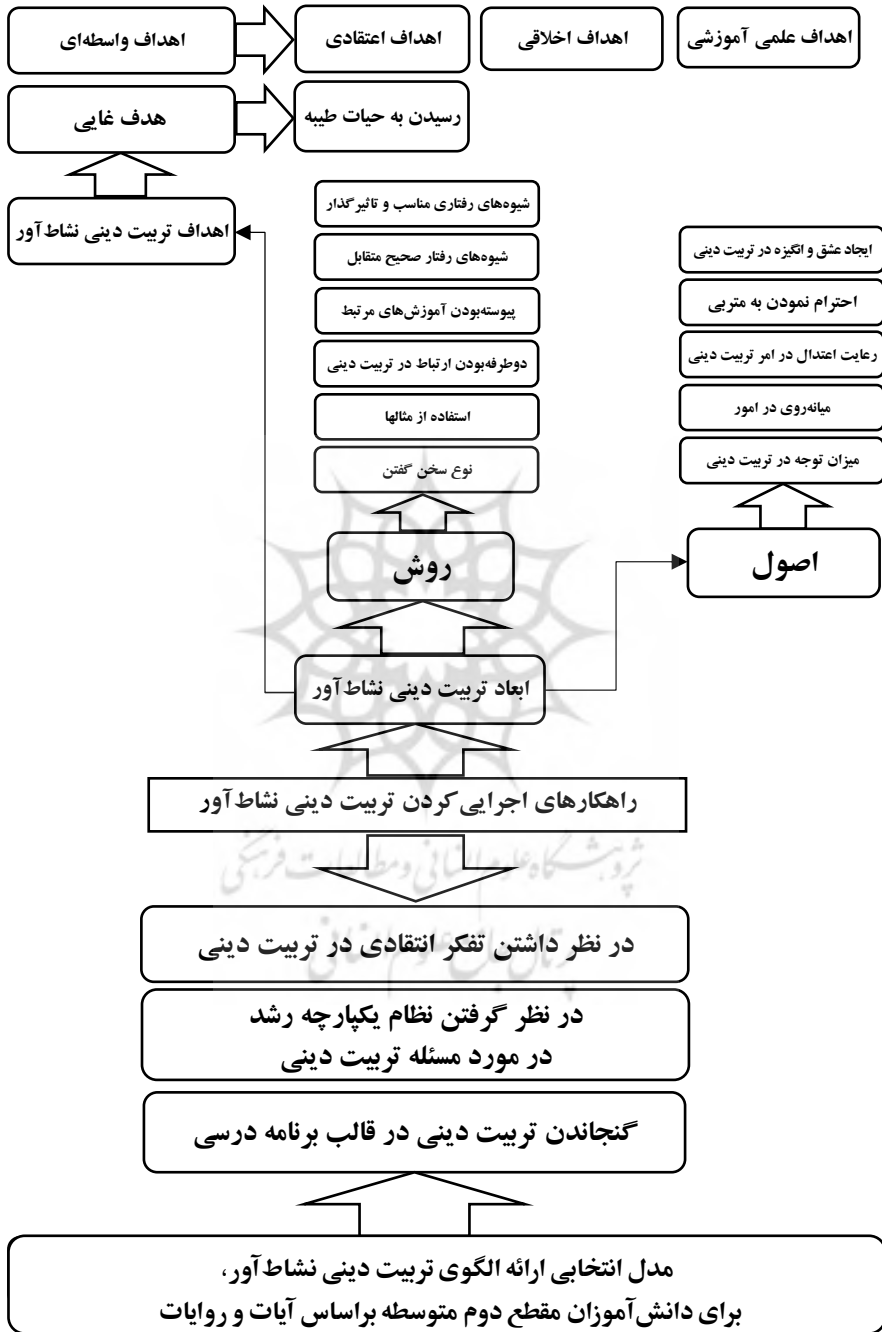
ت ۲۴	تربیت یعنی انتخاب رفتار و گفتار مناسب، ایجاد رسیدن به شرایط و عوامل لازم و کمک به شخص مورد تربیت تا بتواند استعداد های نهفته اش را در تمام ابعاد وجود و به طور هماهنگ پرورش داده، شکوفا سازد و به تدریج به سوی هدف و کمال مطلوب حرکت کند.	کمال مطلوب	امینی، ۱۳۸۶، صص ۲۹۲-۲۹۳
ت ۲۵	کرشنا اشتاینر از تربیت، فرایندی را در نظر دارد که طی آن مربی، مربی را به گونه ای از زندگی رهنمون می کند که با ضرورت فطرت او سازگار باشد و بر ارزش های معنوی استوار شود.	تربیت براساس ضرورت یا ارزش معنوی	رفیعی، ۱۳۸۱، ص ۹۱
ت ۲۶	تربیت با انتقال ارزش ها سر و کار دارد.	انتقال ارزش	نقیب زاده، ۱۳۸۵، ص ۱۸
ت ۲۷	در اهمیت تربیت دینی همین بس که صد و بیست و چهار هزار پیامبر مبعوث شدند تا به این مهم دینی بپردازند.	اهمیت تربیت	سوره جمعه، ۲
ت ۲۸	تربیت دینی شکوفا کردن قوای انسان به طور متعادل، هماهنگ و در چارچوب ارزش های الهی است.	شکوفایی قوای انسانی	بیات و تلخایی، ۱۳۸۱
ت ۲۹	تربیت دینی به معنای فراهم کردن زمینه های فراگیری و به کار بستن اصول منطقی و فلسفی است، به گونه ای که در نتیجه آن مربی بتواند مسائل دینی را درک کند و اعتقاداتش به باورهای دینی و عملش به دستورهای آن از روی آگاهی باشد.	درک مسائل از روی آگاهی	فهمی، ۱۳۸۸، ص ۱۷۸
ت ۳۰	مردم چون معادن طلا و نقره اند.	ارزش انسان	ابن بابویه قمی، ۱۳۹۵ق، ص ۵۷۱
ت ۳۱	هر آینه انسان را در نیکوترین صورت و هیئت آفریدیم. آن گاه او را به پایین ترین مراتب نازل	شایستگی انسان	سوره تین، ۶۴

		کردیم. مگر آنان که ایمان آوردند و کارهای شایسته کردند، پس ایشان راست مزدی بی پایان (بی منت).
امام خمینی، ۱۳۶۱، ج ۳، صص ۱۰۳-۱۰۱	فعلیت استعدادها	انسان موجودی است که خدای تبارک و تعالی او را خلق کرده است برای اینکه همه جهاتی که در عالم هست، در انسان هست، منتها به طور قوه و استعداد است و این استعدادها باید فعلیت و تحقق پیدا بکند.
شعراء، ۱۸	رشد جسمی	ت ۳۳ پروردگارا، آن دو (پدر و مادر) را رحمت کن چنان که مرا در خردی پروردند.
ابراهیم، ۱	تربیت انسان	ت ۳۴ (این) کتابی است که آن را به سوی تو فرو فرستادیم تا مردم را به خواست و فرمان پروردگارشان از با کتاب خدا تاریکی‌ها به روشنایی بیرون آری، به راه آن توانای بی همتا و ستوده.
آل عمران، ۷۹	تلاش برای	ت ۳۵ هیچ بشری را نسزد که خداوند به او کتاب و حکم و پیامبری دهد. آن گاه وی مردمان را گوید: به جای ربانی شدن خدا بندگان من باشید. بلکه (باید بگویند): به سبب آنکه کتاب (آسمانی) تعلیم می دادید و از آن رو که درس می خواندید، ربانی باشید.
انعام، ۱۵۳	نفس مؤمن، انعام، طریق و مسیر پروردگار	ت ۳۶ و این است راه راست من، پس آن را پیروی کنید و به راه‌های دیگر مروید که شما را از راه او جدا می کند.
حشر، ۱۸-۲۰	مراقبت از نفس و اعمال	ت ۳۷ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از خدا پروا کنید؛ و هر کسی باید بنگرد که برای فردا (روز رستاخیز) چه پیش

		فرستاده است و از خدا پروا داشته باشید که خدا بدانچه می‌کنید، آگاه است و مانند کسانی مباشید که خدای را فراموش کردند و خدا خودشان را فراموششان ساخت. اینان همان فاسقان‌اند. دوزخیان و بهشتیان برابر نیستند؛ بهشتیان همان رستگاران‌اند.
ت ۳۸	هیچ شناختی چون شناخت خویشتن خودت نیست. اهمیت خودشناسی	امام باقر <small>علیه السلام</small> ، غفاری، ۱۳۹۴ق، ص ۲۰۸
ت ۳۹	برترین معرفت، شناخت آدمی است خویشتن خود را. بالاترین معرفت خودشناسی	امام علی <small>علیه السلام</small> ، التمیمی الامدی، ۱۴۰۷ق، ج ۱، ص ۳۸۶
ت ۴۰	هدف نهایی معرفت، آن است که آدمی خود را بشناسد. هدف معرفت خودشناسی	امام علی <small>علیه السلام</small> ، التمیمی الامدی، ۱۴۰۷ق، ج ۱، ص ۴۱۹
ت ۴۱	هر که خود را بشناسد، به نتیجه و غایت هر شناخت و دانشی دست یافته است. غایت تربیت، معرفت الله است و اتصاف به صفات حسنای الهی و این راه از خود انسان می‌گذرد. غایت تربیت خودشناسی	امام علی <small>علیه السلام</small> ، التمیمی الامدی، ۱۴۰۷ق، ج ۱، ص ۳۷۲
ت ۴۲	هر که خود را بشناسد، پروردگار خود را شناخته است. لازمه شناخت خدا	پیامبر اکرم <small>صلی الله علیه و آله</small> ، التمیمی الامدی، ۱۴۰۷ق، ص ۴۰۵
ت ۴۳	آیا در آن کسی را می‌گماری که در آن تباهی کند و خون‌ها بریزد؟ و حال آنکه ما با ستایشت، تو را تنزیه	بقره، ۳۰

		می کنیم و به تقدیست می پردازیم. فرمود: من چیزی می دانم که شما نمی دانید.	
بقره، ۲۸-۲۹	حقیقت انسان	ت ۴۴ چگونه خدا را منکرید؟ با آنکه مردگانی بودید و شما را زنده کرد؛ باز شما را می میراند و باز زنده می کند و آن گاه به سوی او بازگردانده می شوید. او است کسی که آنچه در زمین است همه را برای شما آفرید، آن گاه به آسمان پرداخت و هفت آسمان را استوار کرد و او به هر چیزی دانا است.	
بقره، ۳۱-۳۳	انسان واجد علم به همه اسماء	ت ۴۵ و (خداوند) همه اسما را به آدم تعلیم کرد، سپس آنها را بر فرشتگان عرضه نمود و فرمود: اگر راست می گوید، مرا از این اسما خبر دهید. گفتند: منزهی اسماء تو، ما را علمی نیست مگر آنچه به ما تعلیم کرده ای که تویی دانا و حکیم. فرمود: ای آدم، ایشان را از اسامی آنان خبر ده و چون (آدم) ایشان را از اسمایشان خبر داد، فرمود: آیا به شما نگفتم که من غیب آسمان ها و زمین را می دانم؛ و آنچه را آشکار می کنید، و آنچه را پنهان می داشتید می دانم؟	
حسن زاده آملی، ۱۳۰۷، ص ۳۷	خلقت الهی آدم	ت ۴۶ خداوند آدم را بر صورت خویش آفرید.	
انعام، ۶۴	انسان مظهر صفات الهی	ت ۴۷ و اوست کسی که شما را جانشینان زمین کرد و برخی از شما را بر برخی دیگر به درجاتی بالا برد تا در آنچه به شما داد بیازمایدتان و برخی انسان ها این مظهریت خلیفه اللهی را به فعلیت می رسانند.	

مدل حاصله از اجرای روش شناسی نظریه داده بنیاد در نمودار زیر آمده است:

نتیجه‌گیری

شادمانی به معنی ارزشیابی افراد از خود و زندگیشان به نحو مطلوب و مثبت است. بهتر است مدارس به‌عنوان مهم‌ترین جایگاه حضور نسل‌های آینده، محیطی سالم و دارای ارزش‌های تأثیرگذار بر دانش‌آموزان باشند. یکی از موضوعات مهمی که امروزه بسیار مورد توجه است، موضوع شاداب‌سازی مدارس است؛ زیرا مدارس به نظر می‌رسد از جهات مختلف موجب افسردگی تدریجی دانش‌آموزان می‌شوند. همچنین در شیوه‌های درونی‌سازی تربیت و نیز تربیت دینی دانش‌آموزان، نشاط‌آوری امری بسیار مهم است و چنانچه در امر تربیت و مهم‌تر از آن تربیت دینی، شیوه‌های نشاط‌آوری به کار گرفته شود، تربیت دینی تأثیرگذارتر خواهد بود و خروجی بهتری از این نوع تربیت در سالیان بعد از تحصیل دانش‌آموز خواهیم دید.

نظر به اینکه تربیت دینی را باید در دوران نوجوانی امری مهم و در عین حال مشکل بدانیم و با توجه به اینکه این نوع تربیت وظیفه‌ای به وجود می‌آورد که نمی‌توان آن را مهم ندانست یا از زیر بار آن شانه خالی کرد، این وظیفه، توانایی و دانش بسیار می‌طلبد. در این پژوهش به اصول و اهداف و روش‌های تربیت دینی نشاط‌آور و همچنین عوامل تأثیرگذار بر تربیت دینی نشاط‌آور، آسیب‌پذیری‌ها و در نتیجه ارائه الگویی برای تربیت دینی نشاط‌آور پرداخته‌ایم و در انتها به ارائه الگوی تربیت دینی نشاط‌آور در دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم رسیده‌ایم. نتایج پژوهش با توجه به اطلاعات به‌دست آمده از منابع دست اول که شامل آیات و روایات بوده و از طریق کدگذاری، تحلیل داده‌ها و در نهایت انتخاب مؤلفه‌های پرتکرار در یک جدول ارائه شده است. در جدول شماره ۲ مقوله‌بندی مؤلفه‌ها آمده و از این مقولات جدول شماره ۳ شامل ابعاد و مؤلفه‌هایی پدید آمده است. در آخر هم مدل مفهومی پژوهش صورت گرفت. بررسی‌های انجام‌شده در کدگذاری‌های منتج به پاسخ به اهداف جزئی پژوهش که شامل اصول، اهداف و روش تربیت دینی نشاط‌آور با تکیه بر آیات و روایات می‌شود، این است که لزوم تربیت دینی با رویکرد نشاط‌آوری از اهمیت بسزایی برخوردار است و باید بیشتر به آن توجه شود.

در تحقیقات در زمینه تربیت دینی، به‌خصوص بررسی تربیت دینی در مدارس، بیشتر بعد لزوم تربیت دینی و همچنین تأثیر تربیت دینی بر دانش‌آموزان، عوامل تأثیرگذار، آسیب‌شناسی و مسائلی از این قبیل مورد توجه قرار گرفته و در مورد شیوه‌های تأثیرگذار بودن این نوع تربیت راهکارهای متنوع و اثرگذار تری ارائه نشده است و باید بررسی‌های بیشتری در این زمینه صورت پذیرد.

یکی از شیوه‌های تأثیرگذاری تربیت دینی، نشاط‌آور کردن تربیت دینی است و این پژوهش با هدف ارائه الگوی تربیت دینی نوجوانان با رویکرد نشاط‌آوری و با روش تحقیق کیفی از نوع تحلیل محتوا انجام گردید و نتیجه تحقیق حاکی از آن است که هدف غایی تربیت اسلامی رساندن نوجوان به قرب الهی و شناساندن اهداف زندگی است که همان کمال معنوی انسان است.

یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که مهم‌ترین اهداف تربیت دینی با رویکرد نشاط‌آوری عبارت‌اند از: رسیدن به شناخت ذات الهی در مرتبی، شناخت و تربیت خویشتن خویش، توجه به نوع رابطه با دیگران، شیوه زندگی در جامعه، شناخت گذشته و تأثیرگذاری، برقراری رابطه و شناخت پیرامون؛ بنابراین همه آنچه به عنوان اهداف تربیتی وجود دارد، به یک معنا می‌تواند به عنوان اهداف واسطه‌ای تربیت به حساب آید که اهداف اعتقادی، اهداف اخلاقی و اهداف آموزشی در مجموعه اهداف واسطه‌ای قرار خواهد گرفت.

با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهادها، مطالعاتی و اجرایی نیز برای محققان و متولیان تعلیم و تربیت ارائه می‌گردد:

در زمینه ارائه الگوی تربیت دینی با رویکرد شادابی و نشاط در مقاطع مختلف تحصیلی در آموزش و پرورش، پژوهش انجام شود. همچنین در خصوص آسیب‌شناسی در صورت نبود نشاط در تربیت دینی نیز باید پژوهش صورت گیرد و نتیجه آن بررسی شود. به‌ویژه در زمینه ارائه الگوی تربیت دینی با رویکرد مشارکت‌پذیری و کار جمعی در مقاطع مختلف، مطالعه و بررسی صورت گیرد. یکی دیگر از پیشنهادها این است که از نتایج به‌دست آمده از این پژوهش در برنامه‌ریزی و بازنگری برنامه‌های درسی

استفاده شود. همچنین خوب است در جهت ارتقای دانش و مهارت متولیان و مربیان تربیت و تربیت دینی در مدارس در زمینه اهداف تربیت با رویکرد شادابی و نشاط، برنامه‌های توانمندسازی تدوین و اجرا گردد و نیز سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش و پرورش برنامه درسی مقاطع مختلف تحصیلی را با رویکرد ارتقای شادابی و نشاط دانش‌آموزان بازنگری و اصلاح شود.

فهرست منابع

- * قرآن کریم (مترجم: الهی قمشهای در سال ۱۳۷۱). قم: انتشارات اسماعیلیان.
۱. ابن بابویه القمی، ابو جعفر محمد بن علی بن الحسین (الصدوق). (۱۳۹۵ق). کمال الدین و تمام النعمة (ج ۲، صححه و علق علیه علی اکبر الغفاری). طهران: مکتبه الصدوق.
 ۲. ابن منظور، جمال الدین محمد بن مکرم. (۱۴۰۸ق). لسان العرب (چاپ اول). لبنان: دارالحیاه التراث العربی.
 ۳. ابن منظور، محمد بن مکرم. (۱۴۱۴ق). لسان العرب. بیروت: دار صادر.
 ۴. احمدی، احمد. (۱۳۸۰). اصول و روش های تربیت در اسلام. تهران: انتشارات واحد فوق برنامه جهاد دانشگاهی.
 ۵. ادیب، محمدحسین. (۱۳۷۴). جامعه‌شناسی ایران. اصفهان: نشر هشت بهشت.
 ۶. اشتراوس، انسلم؛ کوربین، جولیت. (۱۳۹۰). مبانی پژوهش کیفی، فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای (مترجم: ابراهیم افشار). تهران: نشر نی.
 ۷. امینی، ابراهیم. (۱۳۸۶). اسلام و تعلیم و تربیت (ویرایش دوم). قم: موسسه بوستان کتاب.
 ۸. التیمی الآمدی، عبدالواحد. (۱۴۰۷ق). غررالحکم و درر الکلم (ج ۱). بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات بیروت.
 ۹. الطوسی، ابو جعفر محمد بن الحسن. (۱۳۸۴). الامالی (ج ۲، قدم له السيد محمد صادق بحر العلوم). النجف: المطبعة الحیدریة.
 ۱۰. بشیری وثیق، احمد. (۱۳۸۲). بررسی شیوه‌های جدید تربیت دینی دانش‌آموزان از دیدگاه دانشمندان تعلیم و تربیت. طرح پژوهشی سازمان آموزش و پرورش استان همدان.
 ۱۱. بیات، یحیی؛ تلخایی، محمود. (۱۳۸۱). بررسی میزان آگاهی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه استان زنجان از احکام دینی. طرح پژوهشی سازمان آموزش و پرورش استان زنجان.
 ۱۲. جعفری، سید ابراهیم؛ سیادت، سیدعلی و بهادران، نرگس. (۱۳۸۷). بررسی عوامل موثر در

- شادمانی مدارس. روانشناسی و علوم تربیتی (اندیشه‌های نوین تربیتی)، شماره ۱۴، صص ۳۱-۴۴.
۱۳. جمعی از نویسندگان. (۱۳۸۶). مجموعه مقالات نماز و خانواده. تهران: انتشارات اولیا و مریان.
۱۴. حسن‌زاده آملی، حسن. (۱۳۰۷). ولایت تکوینی. قم: انتشارات قیام.
۱۵. خمینی، روح‌الله. (۱۳۶۱). صحیفه نور (ج ۳). تهران: انتشارات شرکت سهامی، چاپخانه وزارت ارشاد.
۱۶. داوودی، محمد. (۱۳۸۳). سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت علیهم‌السلام (جلد دوم تربیت دینی). قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۱۷. دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی (آذر ۱۳۹۰). مبانی نظری سند تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی جمهوری اسلامی ایران.
۱۸. رفیعی، بهروز. (۱۳۸۱). آراء دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن (چاپ دوم). بی‌جا: مؤسسه چاپ سبحان.
۱۹. صافی، احمد. (۱۳۷۱). اهمیت و ضرورت جذب، تربیت و تامین مدارس در ایران. فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش، (۱) (۳)، صص ۲۰-۲۵.
۲۰. غفاری، علی‌اکبر. (۱۳۹۴). تحف العقول عن آل الرسول صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم. قم: مکتبه بصیرتی.
۲۱. فضل‌اللهی، سیف‌اله؛ جهانگیر اصفهانی، نرگس؛ و حق‌گویان، زلفا. (۱۳۸۹). سنجش میزان و عوامل مؤثر بر شادی دانشجویان پردیس قم دانشگاه تهران. فصلنامه علمی-پژوهشی روان‌شناسی و دین، ۳(۴)، صص ۸۹-۱۰۸.
۲۲. فهیمی، محمدظاهر. (۱۳۸۸). روش عادت‌ی دینی از منظر آموزه‌های اسلامی. مجموعه همایش تربیت دینی. قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه‌السلام.
۲۳. قربانزاده، سلام‌الله. (۱۳۷۶). بررسی عوامل مؤثر در رشد و تثبیت باورهای دینی دانش‌آموزان دوره متوسطه استان آذربایجان غربی. طرح پژوهشی سازمان آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی.

۲۴. کامیاب، زهره؛ حسین‌پور، محمد و سودانی، منصور. (۱۳۸۸). اثربخشی آموزش شادمانی به شیوه فوردایس بر افزایش شادمانی بیماران مبتلا به دیابت شهرستان بهبهان. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۱۱(۴۲)، صص ۱۰۸-۱۲۳.
۲۵. کریمی، رضا. (۱۳۸۶). کلیدها و تکنیک‌های طلایی تربیت برتر. قم: چاپ نشر حیات.
۲۶. کشاورز، سوسن. (۱۳۸۷). شاخص‌ها و آسیب‌های تربیت دینی. دوفصلنامه تربیت اسلامی، ۳(۶)، صص ۹۳-۱۲۲.
۲۷. مجلسی، محمدباقر. (۱۴۰۳ق). بحارالانوار (مترجم: ابوالحسن موسوی همدانی). تهران: کتابخانه مسجد حضرت ولی عصر علیه السلام.
۲۸. مشایخی‌راد، شهاب‌الدین. (۱۳۸۵). تعلیم و تربیت دینی (مجموعه مقالات). قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۲۹. مطهری، مرتضی. (۱۳۷۱). تعلیم و تربیت در اسلام. تهران: انتشارات صدرا.
۳۰. مظلومی، رجب‌علی. (۱۳۸۶). گامی به سوی تربیت. تهران: نشر آفاق.
۳۱. نصوحی دهنوی، محمود؛ احمدی، سیداحمد و عابدی، محمدرضا. (۱۳۸۳). بررسی رابطه میزان شادی و عوامل آموزشی دانش‌آموزان دبیرستانی. دانش و پژوهش در روان‌شناسی، ۱۹ و ۲۰، صص ۳۳-۵۰.
۳۲. نصیری، فخرالسادات؛ ایزدی معز، شیرین؛ فلاحی، احمدحسین و شمشانی، اژدر. (۱۳۹۰). درونی کردن ارزش‌های اسلامی در میان دانش‌آموزان از دیدگاه مریبان تربیتی (مطالعه موردی: دبیرستان‌های دخترانه شهر همدان)، نشریه مهندسی فرهنگی، ۶(۵۷ و ۵۸)، صص ۷۷.
۳۳. نقیب‌زاده، میرعبدالحسین. (۱۳۸۵). نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش. تهران: طهوری.
۳۴. نیازآذری، کیومرث. (۱۳۹۱). بررسی نشاط و شادابی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان ساری. دوفصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، ۲(۳)، صص ۳۸.
35. Buss, D. M. (2000). The Evolution of Happiness. *American pycologist*, 55 (1)15, pp. 23-27.
36. Veenhoven, R. (1998). *Thautility of Happiness social Indicators Reaserch*,

20, pp. 254-333 .

References

- * *The Holy Qur'an* (ElahiQomshaei, Trans. 1371 AP). Qom: Esmailian Publications.
1. A group of authors. (1386 AP). *A collection of papers on prayer and family*. Tehran: Parents and Teachers Publications.[In Persian]
 2. Adib, M. H. (1374 AP). *Sociology of Iran*. Isfahan: HashtBehesht Publishing House. [In Persian]
 3. Ahmadi, A. (1380 AP). *Principles and methods of education in Islam*. Tehran: Academic Jihad Extracurricular Unit Publications. [In Persian]
 4. Al-Tamimi Al-Amadi, A. (1407 AH). *Qorar al-Hikem va Dorar al-Kalam* (Vol. 1). Beirut: Mu'asisah al-A'alami le Matbu'at Beirut. [In Arabic]
 5. Al-Tusi, A. (1384 AP). *Al-Amali* (Vol. 2, BahrulUloom, M. S, Trans.). Al-Najaf: Al-Matba'ah Al-Heydariya.[In Persian]
 6. Amini, E. (1386 AP). *Islam and education* (2nded.). Qom: BustanKitab Institute.[In Persian]
 7. BashiriVathiq, A. (1382 AP). *An Examination of the new methods of religious education of students from the point of view of education scientists*. Hamedan education organization research project. [In Persian]
 8. BashiriVathiq, A. (1382 AP). *Examining the new methods of religious education of students from the point of view of education and training scientists*. Hamedan Education Organization research project.[In Persian]
 9. Bayat, Y., &Talkhabi, M. (1381 AP). *Examining the level of knowledge of male and female secondary school students in Zanjan about religious rules*. Zanjan Education Organization research project.
 10. Buss, D. M. (2000). The Evolution of Happiness. *American Pycologist*, 55(1) 15, pp. 23-27
 11. Davoudi, M. (1383 AP). *The educational history of the Prophet and Ahl al-Bayt* (2nd vol. of religious education). Qom: Research Institute for Hawzah and University.[In Persian]

12. Fahimi, M. Z. (1388 AP). *Religious habit method from the perspective of Islamic teachings, religious education conference series*, Qom: Publications of Imam Khomeini Educational and Research Institute. [In Persian]
13. Fazlollahi, S., & Jahangir Esfahani, N., & Haqgouyan, Z. (1389 AP). Measuring the amount and factors affecting the happiness of Qom campus students of Tehran University. *Journal of Psychology and Religion*, 3(4), pp. 89-108. [In Persian]
14. Ghaffari, A. A. (1394 AP). *Tohaf al-Uqool an Ale al-Rasoul*. Qom: Basirati Library. [In Persian]
15. Gorbazadeh, S. (1376 AP). *An examination of effective factors in the growth and consolidation of religious beliefs of secondary school students in West AzarbaijanGharbi*. The research project of the Education Ministry of West Azarbaijan. [In Persian]
16. HassanzadehAmoli, H. (1307 AP). *Development Wilayat*. Qom: Qiyam Publications. [In Persian]
17. IbnBabewayh al-Qomi, A. (al-Sadooq). (1395 AH). *Kamal al-Din va Tammam al-Na'amah* (Vol. 2, al-Ghafari, A. A. Ed.). Tehran: Sadouq Library. [In Arabic]
18. IbnManzoor, J. (1408 AP). *Lisan al-Arab* (1sted.). Lebanon: Dar al-Hayah al-Torath al-Arabi. [In Persian]
19. IbnManzoor, M. (1414 AH). *Lisan al-Arab*. Beirut: Dar Sadir. [In Arabic]
20. Jafari, S., & Siadat, S. A., & Bahadoran, N. (1387 AP). An examination of effective factors in school happiness. *Psychology and educational sciences. (New educational ideas)*, 14, pp. 31-44. [In Persian]
21. Kamyab, Z., & Hosseinpour, M., & Sudani, M. (1388 AP). The effectiveness of happiness training in the Fordyce method on increasing the happiness of patients with diabetes in Behbahan. *Knowledge and Research in Applied Psychology*, 11(42), pp. 108-123. [In Persian]
22. Karimi, R. (1386 AP). *Golden keys and techniques of superior education*. Qom: Hayat publishing house. [In Persian]

23. Keshavarz, S. (1387 AP). Indicators and harms of religious education. *Journal of Islamic Education*, 3(6), pp. 122-93.[In Persian]
24. Khomeini, R. (1361 AP). *Safiha Noor* (Vol. 3). Tehran: Company Publications, Ministry of Guidance Printing House. [In Persian]
25. Majlesi, M. B. (1403 AH). *Bihar al-Anwar* (MousaviHamedani, A. Trans.). Tehran: Library of HazratWaliAsr Mosque. [In Arabic]
26. Mazloumi, R. A. (1364 AP). *A step towards education*. Tehran: Afaq Publications. [In Persian]
27. Meshayekhirad, Sh. (1385 AP). *Religious education and training (collection of papers)*. Qom: Research Institute for Hawzah and University.[In Persian]
28. Motahari, M. (1371 AP). *Education in Islam*. Tehran: Sadra Publications. [In Persian]
29. Naqibzadeh, M. (1385 AP). *A look at the philosophy of education*. Tehran: Tahouri. [In Persian]
30. Nasiri, F., &IzadiMoez, Sh., &Falahi, A., &Shamkhani, A. (1390 AP). Internalization of Islamic values among students from the point of view of educational instructors (case study: girls' high schools in Hamadan), *Cultural Engineering Journal*, 6(57 and 58), p. 77. [In Persian]
31. NasouhiDehnavi, M., &Ahmadi, S. A., &Abedi, M. R. (1383 AP). Examining the relationship between the level of happiness and school factors of high school students. *Knowledge and Research in Psychology*, 19 & 20, pp. 33-50.[In Persian]
32. NiazAzari, K. (1391 AP). Examining vitality and cheerfulness in the academic progress of secondary school students in Sari. *Journal of Educational Planning Studies*, 2(3), p. 38.[In Persian]
33. Rafii, B. (1388 AP). *Opinions of Muslim scholars on education and its foundations* (2nded.). Sobhan Publications Institute.[In Persian]
34. Safi, A. (1371). The importance and necessity of attracting, educating and supplying schools in Iran, *Journal of Management in Education*, 1(3), pp. 20-25. [In Persian]

35. Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution (1390 AP). *The theoretical foundations of the fundamental change document in the official education system of the Islamic Republic of Iran*. [In Persian]
36. Strauss, A., & Corbin, J. (1390 AP). *Basics of qualitative research, techniques and stages of production of grounded theory* (Afshar, E. Trans.). Tehran: Ney Publications.[In Persian]
37. Veenhoven, R. (1998). The Utility of Happiness. *Social Indicators Reserch*, 20, pp. 254-333.

